



JUSTITISMINISTERIET

Politi- og Strafferetsafdelingen

Folketinget
Sundheds- og Ældreudvalget
Christiansborg
1240 København K

Dato: 2. februar 2017
Kontor: Strafferetskontoret
Sagsbeh: Malene Dalgaard
Sagsnr.: 2017-0032/37-0025
Dok.: 2179894

Hermed sendes besvarelse af spørgsmål nr. 315 (Alm. del), som Folketingets Sundheds- og Ældreudvalg har stillet til justitsministeren den 20. december 2016. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Liselott Blixt (DF).

Søren Pape Poulsen

/

Thomas Tordal-Mortensen

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

T +45 7226 8400
F +45 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Spørgsmål nr. 315 (Alm. del) fra Folketingets Sundheds- og Ældreudvalg:

”Ministeren bedes forklare, hvorfor en dement person, der er for syg til at vedkommende kan blive straffet for overfald på plejehjems personale, alligevel kan risikere at skulle betale sagsomkostninger, og vil ministeren i forlængelse heraf oplyse, om ministeren vil arbejde for, at ændre dette?”

Svar:

1. Justitsministeriet har til brug for besvarelsen af spørgsmålet indhentet en udtalelse fra Rigsadvokaten om anklagemyndighedens behandling af strafesager mod personer, der er straffri. Rigsadvokaten har i den forbindelse oplyst følgende:

”**1.** Straffelovens § 16, stk. 1, indebærer, at personer med sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, ikke straffes. Tilsvarende gælder for personer, der er mentalt retarderede i højere grad. Det er dog en betingelse for straffrihed, at personen på gerningstidspunktet var utilregnelig på grund af f.eks. sindssygdom. Anvendelsen af straffelovens § 16 beror således dels på en lægelig vurdering af, om gerningspersonen f.eks. er sindssyg, dels på en juridisk vurdering af, om gerningspersonen må anses for at have været utilregnelig.

Endvidere straffes personer, der på gerningstidspunktet var mentalt retarderede i lettere grad, ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand som ganske må ligestilles med mental retardering, jf. straffelovens § 16, stk. 2.

Hvis en person frifindes for straf efter straffelovens § 16, kan retten efter straffelovens § 68 bestemme, at der skal anvendes andre foranstaltninger, der findes formålstjenlige for at forebygge yderligere lovovertrædelser. Det kan f.eks. være dom om ambulant psykiatrisk behandling eller anbringelse på en psykiatrisk afdeling mv.

Foranstaltninger efter § 68 har således til formål at forebygge yderligere lovovertrædelser, og det skal konkret vurderes, hvad der i den forbindelse vurderes at være den mest hensigtsmæssige foranstaltning over for den pågældende person.

Straffelovens § 69 omfatter personer, som ikke er omfattet af straffelovens § 16 om sindssygdom mv., men som på gerningstidspunktet var i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske

funktioner. I disse tilfælde kan retten, hvis det findes formålstjenligt, idømme de ovennævnte foranstaltninger efter straffelovens § 68 i stedet for at idømme en straf.

Afgørelsen af, hvorvidt en person med demens er omfattet af personkredsen i straffelovens § 16 eller § 69, sker på baggrund af en konkret lægelig vurdering. Det vil i sådanne sager ligeledes bero på en konkret vurdering, hvilken foranstaltning over for den pågældende som anklagemyndigheden i givet fald skal nedlægge påstand om.

Jeg kan i øvrigt oplyse, at Rigsadvokaten har fastsat nærmere retningslinjer for anklagemyndighedens behandling af sager mod psykisk afvigende kriminelle i Rigsadvokatmeddelelsen (afsnittet om psykisk afvigende), herunder retningslinjer for varetægtsfængsling, mentalundersøgelse, bistandsværger og foranstaltninger efter straffelovens § 68.

2. I straffesager mod personer, som f.eks. kan være omfattet af straffelovens § 16 og § 69, kan anklagemyndigheden i visse tilfælde give personen et tiltalefrafald i stedet for at rejse tiltale og indbringe sagen for retten med påstand om, at der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 68.

2.1. Hvis den sigtede som følge af tidligere kriminalitet allerede er undergivet en foranstaltning i medfør af straffelovens §§ 68 og 69, f.eks. idømt psykiatrisk behandling, kan de regionale statsadvokater frafalde tiltalen for ny kriminalitet, medmindre særlige omstændigheder taler imod det. Det fremgår af § 2, nr. 3, i bekendtgørelse nr. 302 af 2. marts 2016 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.

Det er en forudsætning for at meddele et tiltalefrafald, at sigtedes skyld er utvivlsom eller, at alle faktiske omstændigheder i forbrydelsens gerningsindhold er erkendt.

Rigsadvokaten har fastsat nærmere retningslinjer om anvendelse af tiltalefrafald for kriminalitet begået under igangværende foranstaltning i pkt. 5.6. i afsnittet om psykisk afvigende kriminelle i Rigsadvokatmeddelelsen.

Det fremgår heraf, at det beror på en konkret vurdering, om statsadvokaten bør meddele tiltalefrafald i de nævnte situationer. Statsadvokaten skal ved vurderingen blandt andet lægge vægt på den aktuelle kriminalitets art og/eller grovhed. I de tilfælde, hvor den aktuelle kriminalitet er grovere end den kriminalitet, der udløste den igangværende foranstaltning, og eventuelt må forventes at udløse en mere indgribende foranstaltning, bør sagen ikke afgøres med et tiltalefrafald.

Herudover skal statsadvokaten ved vurderingen af, om sagen kan afgøres med et tiltalefrafald, lægge vægt på antallet af tidligere meddelte tiltalefrafald for kriminalitet begået under den igangværende foranstaltning, om foranstaltningen må forventes inden for en kortere tid at blive ophævet eller bortfalde, f.eks. som følge af proportionalitetshensyn, eller om der i øvrigt er behov for en anden form for foranstaltning end den igangværende.

2.2. Hvis den sigtede ikke er undergivet en foranstaltning i medfør af straffelovens §§ 68 og 69, vil anklagemyndigheden også i visse tilfælde kunne afgøre sagen med et tiltalefrafald. Tiltalefrafald kan gives f.eks. efter retsplejelovens § 722, stk. 2, hvis der foreligger særlig formildende omstændigheder eller andre særlige forhold, og påtale ikke kan anses for påkrævet af almene hensyn.

Særligt med hensyn til ”overfald på plejehjems personale”, som er nævnt i spørgsmålet, bemærkes, at anklagemyndigheden også kan give et tiltalefrafald i sager om overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1 (vold og trusler mod offentlige ansatte), og § 244 (simpel vold), når der er tale om meget begrænset voldanvendelse mv., og der ikke er sket betydelig skade på den forurettede. Det fremgår af § 1, nr. 4, i bekendtgørelse nr. 302 af 2. marts 2016 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.

Det vil også i disse tilfælde, hvor den sigtede ikke er undergivet en foranstaltning i medfør af straffelovens §§ 68-69, bero på en konkret vurdering, om betingelserne for at meddele et tiltalefrafald er opfyldt. I denne vurdering vil blandt andet indgå oplysninger om den aktuelle kriminalitets grovhed og art samt oplysninger om gerningsmandens personlige forhold, herunder om gerningsmanden allerede er anbragt på et egnet opholdssted eller lignende.

De regionale statsadvokater, som har kompetencen til at meddele tiltalefrafald efter retsplejelovens § 722, stk. 2, har i den forbindelse oplyst, at der i flere tilfælde inden for de senere år er blevet meddelt tiltalefrafald i medfør af den nævnte bestemmelse i tilfælde, hvor sigtede f.eks. har begået vold mod ansatte på bosteder mv., og hvor den pågældende allerede er anbragt på et bosted eller lignende, der kan tage hensyn til personens særegne psykiske tilstand.

3. Jeg kan afslutningsvis oplyse, at Rigsadvokaten vil drøfte med de regionale statsadvokater, om der er behov for nærmere retningslinjer for anvendelse af tiltalefrafald i sager, hvor gerningsmanden må antages at kunne være omfattet af personkredsen i straffelovens § 16 eller § 69, men ikke allerede

er undergivet foranstaltninger efter straffelovens § 68, jf. afsnit 2.2. ovenfor.”

2. Som det fremgår af Rigsadvokatens udtalelse, er der i flere tilfælde inden for de senere år blevet meddelt tiltalefrafald i tilfælde, hvor sigtede f.eks. har begået vold mod ansatte på bosteder, og hvor den pågældende allerede er anbragt på et bosted eller lignende, der kan tage hensyn til personens særegne psykiske tilstand.

Derudover er det velkendt, at pædagogiske eller behandlingsmæssige hensyn fører til, at der ikke altid sker politianmeldelse i disse sager. Det er i den forbindelse blevet tydeliggjort i en vejledning om offererstatning fra april 2016, at Erstatningsnævnet ikke stiller krav om politianmeldelse som en betingelse for at få erstatning i sager, hvor lærere, pædagoger, plejepersonale mv. udsættes for en forbrydelse i forbindelse med deres arbejde, hvis der er konkrete pædagogiske eller behandlingsmæssige hensyn til skadevolderen. Med vejledningen bliver de berørte personalegrupper gjort bekendt med deres retsstilling, så politianmeldelser kun foretages, hvis det er nødvendigt.

Det er således langt fra alle sager af denne karakter, der ender som straffesager ved domstolene.

Jeg har i den forbindelse noteret mig, at Rigsadvokaten allerede har opstillet retningslinjer for anklagemyndighedens behandling af sager mod psykisk afvigende, herunder retningslinjer om anvendelsen af tiltalefrafald for kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning, og at Rigsadvokaten vil drøfte behovet for yderligere retningslinjer med de regionale statsadvokater.

3. Retsplejelovens kapitel 91 indeholder nærmere regler om sagsomkostninger i straffesager.

Som hovedregel er personer, der findes skyldige i en straffesag, pligtige til at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1. Det gælder også i straffesager, der afgøres med et strafbortfald, jf. straffelovens § 83, eller hvor der i stedet for straf fastsættes bestemmelser om andre foranstaltninger, jf. straffelovens § 68, jf. §§ 16 eller 69.

Det er retten, der træffer afgørelse om betaling af sagsomkostninger. Retten kan efter en konkret vurdering bestemme, at omkostningsansvaret skal

begrænses, hvis det ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt.

Der findes i trykt retspraksis eksempler på straffesager, hvor en domfældt, der i stedet for straf idømmes foranstaltninger efter straffelovens § 68 eller § 70, forpligtes til at betale omkostningerne forbundet med straffesagen.

Som et eksempel herpå kan nævnes Østre Landsrets kendelse af 1. juli 2008 (gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2008, side 2446). I byretten blev tiltalte fundet skyldig i røveri. Med henvisning til straffelovens § 69 blev pågældende i stedet for straf dømt til at undergive sig ambulans psykiatrisk behandling efter straffelovens § 68. Spørgsmålet om afholdelsen af sagens omkostninger blev kærret til landsretten, der udtalte, at det oplyste om tiltaltes personlige forhold ikke kunne føre til en begrænsning af omkostningsansvaret efter retsplejelovens § 1008, stk. 4.

4. Efter min mening er det et grundlæggende og korrekt princip, at den, der dømmes i en straffesag, pålægges at betale sagens omkostninger frem for staten.

Jeg er på den anden side enig i, at vi skal se nærmere på, om dette princip også bør gælde fuldt ud for personer, der i forbindelse med en dom i en straffesag findes at være straffri som følge af deres psykiske tilstand. Jeg har derfor bedt mine embedsmænd om at se på området for sagsomkostninger, herunder også i forhold til de øvrige persongrupper, som kan være omfattet af straffelovens §§ 16 eller 69, da demente som bekendt, alene udgør én blandt flere persongrupper, som kan undtages fra straf.